

Dinsdag

18

Volombó juicht voor de eerste zwarte vrouwelijke vicepresident van Colombia

19

Aleid Truijens: 'Vrijheid van onderwijs mag geen schaamlap zijn voor slechte scholen'

25

Zijn vleesvervangers net zo gezond als vlees, of zelfs gezonder?

Oeigoerse dwangarbeid wordt langzaam een serieus bedrijfsrisico

Van zonnepanelen tot T-shirts en tomatensaus: Chinese producten waarvoor Oeigoerse dwangarbeid is ingezet, gaan de hele wereld over. Maar vanaf vandaag geldt in de VS een importverbod, en ook Europa wordt waakzamer. Wat betekent dat voor de Oeigoeren, voor China en voor de consument?

Door **Marlie Vlakamp** Foto's **Elisa Maenhout**

Het moet even slikken zijn geweest voor de Duitse automaker Volkswagen, toen het ministerie van Economische Zaken eind mei investeringsgaranties afwees voor bedrijven die zakendoen in de Chinese provincie Xinjiang. Volkswagen was volgens het Duitse tijdschrift *Der Spiegel* een van de bedrijven die voortaan zelf maar moeten opdraaien voor financiële risico's van nieuwe investeringen in China.

'Bescherming van mensenrechten weegt voor ons zwaarder', aldus minister Robert Habeck. Ongekend, want voorheen liet Berlijn de oren hangen naar ondernemers als Volkswagen-topman Herbert Diess. Die verdedigde zijn joint venture met een Chinees staatsbedrijf in Xinjiang als 'leidend bij de industrialisering' van Xinjiang, waar etnische minderheden 'integreren in de moderne economie'.

Vonden kenners van de Chinese architectuur van dwangarbeid in Xinjiang zulke uitspraken tijdens de oprichting van de fabriek in 2013 al problematisch, nu de Verenigde Staten, de Europese Unie en individuele lidstaten Oeigoerse dwangarbeid gaan bestrijden met weigering, wordt die fabriek een ongemakkelijk bedrijfsmiddel. *Der Spiegel* onthulde dat Volkswagen niet eens weet hoeveel Oeigoeren er precies werken, laat staan of ze geplaast zijn door Chinese overheidsprogramma's om Oeigoeren te werk te stellen. Ook hielpen leden van de gewapende politie bij de 'militaire en patriotische opleiding' van het lokale personeel. Diess waste zijn handen in onschuld: in 2019 zei hij tegen de Engelse omroep BBC 'zich niet bewust te zijn' van het bestaan van interningskampen in Xinjiang.

Volkswagen is niet de enige die de afgelopen jaren werd aangesproken op Oeigoerse dwangarbeid:

Nike, Apple, Adidas, Google, BMW en tientallen andere multinationals overkwam het ook. Medeplichtigheid aan onvrijwillige tewerkstelling in Xinjiang was echter een bedrijfsrisico dat lang kon worden genegeerd.

Die tijden zijn voorbij met de Amerikaanse wet die import van alle goederen uit Xinjiang verbiedt. Zo'n importverbod wil het Europees Parlement ook, maar dat ligt met het oog op Chinese tegenacties gevoelig bij de Europese Commissie, die er in september over beslist. Duitsland neemt de vlucht naar voren met eigen weigering, die volgend jaar ingaat en bedrijven verplicht te voorkomen dat ergens in de toeleveringsketen dwangarbeid zit.

'De Amerikaanse wet gaat ervan uit dat alle pro-

Oeigoerse dwangarbeid

VERVOLG VAN
PAGINA 13

duchten uit Xinjiang het resultaat zijn van dwangarbeid, tenzij bedrijven bewijzen dat dit niet zo is. Bij de Duitse wet ligt de bewijslast bij de autoriteiten, niet bij de importeurs', zegt Björn Alpermann, sinoloog aan de Universiteit Würzburg.

In de praktijk hebben beide wetten een soortgelijk effect op globalisering, verwachten experts. Terwijl het Westen zoekt naar andere leveranciers van zonnepanelen, tomatenpuree en katoen, boren Chinese bedrijven razendsnel nieuwe markten aan voor goederen die de VS en de EU niet meer willen. Nieuwe afzetgebieden worden de 146 landen van het Belt Road Initiatief (BRI), het Chinese mondiale economische masterplan, en ontwikkelingslanden.

Op termijn splitst de wereldeconomie

Dan in twee werelden: één waar met dwangarbeid besmette producten uit Xinjiang worden ingevuld voor duurdere en in sommige gevallen schaarse alternatieven, en één waar die goedkope Chinese goederen juist domineren. 'Dit is een nieuwe stap in de economische ont-koppeling tussen China en het Westen. Bedrijven hebben er nog meer belang bij om hun toeleveringsketens minder afhankelijk te maken van China, zegt Alpermann.

Gemakkelijk wordt dat niet. Nergens ter wereld staat een alternatief industrieland klaar dat qua schaal en efficiëntie in de buurt van China komt. Kledingproductie is gemakkelijk te verplaatsen naar andere landen, maar het kost veel meer tijd om elders zonnepanelen te maken in de hoeveelheden die de Chinese industrie produceert.

Daardoor zijn hogere prijzen en zelfs tekorten niet uitgesloten, al doen landen die voorheen niet aan de bak kwamen omdat hun zonnepanelen duurder zijn dan de Chinese nu hun best het gat te vullen, zegt Laura Murphy. De specialist moderne slavernij van de Amerikaanse Sheffield Hallam Universiteit wijst erop dat India de zonnepanelen-industrie nu versneld uitbreidt. Daar hebben arbeiders iets meer te zeggen dan in China, dat is verbetering. Cambodjaanse en Vietnamese zonnepaneelmakers voeren ook hun capaciteit op, maar daar zitten vaak Chinese ondernemers achter die grondstoffen uit Xinjiang blijven gebruiken.

Dat fenomeen wordt ook een probleem in de kledingsector. Cijfers van de douane in Xinjiang tonen een explosieve stijging van export naar Vietnam, een aanwijzing dat Chinese textielondernemers uitwijken naar Vietnamese fabrieken om uit Xinjiang afkomstige katoenvezels wit te wassen als 'Made in Vietnam'. Murphy verwacht een toename van dit soort toefjes en fraude.

Katoen uit Xinjiang werd in de VS in 2021 al verboden, maar Murphy pikt nu nog beloftes door van internationale kledingmerken die zeggen niet met van dwangarbeid vervaachte toeleveranciers te werken. 'Uit gegevens van Aziatische havenautoriteiten blijkt dat scheepsladingen kleding met katoen uit Xinjiang naar die merken wordt verzonden. Die bedrijven doen alsof hun neus bloeedt'. Volgens de Amerikaanse douanecijfers staan er 912 zendingen vast in havens, waarvan importeurs niet kunnen aantonen dat de inhoud vrij van Oeigoerse dwangarbeid is. Dat is winst voor de consument, zegt

Murphy. 'Die wordt door de nieuwe wetgeving niet meer automatisch medeplichtig aan dwangarbeid. Bedrijven willen gewoon niet weten hoe hun spullen gemaakt worden'.

Tewerkstelling

ARCHITECTUUR VAN DWANGARBEID

De Chinese staat heeft sinds de communistische revolutie van 1949 verscheidene groepen aan 'herformatie door arbeid' onderworpen. Rechtse intellectuelen, contrarevolutionairen, kruimeldieven, kritische twitteraars: wie onder staatstoezicht verplicht werkt, blootgesteld aan een semi-militair regime en propaganda, wordt een gehoorzame modelburger.

Althans, dat gelooft de Communistische Partij, die het recht op economische ontwikkeling tot een van de belangrijkste mensenrechten heeft verheven. Overheidsdocumenten typen Oeigoeren als een lui volk dat 'leert' te willen werken - vandaar dat de Chinese staat altijd zegt dat van dwangarbeid geen sprake is. Bijkomend voordeel is dat opstandige minderheden door werk 'verchinez' door de Han-Chinese cultuur op de werkdag.

In 2019 bevestigden gelekte Chinese overheidsdocumenten het bestaan van VSETC, oftewel Centra voor Beroepsopleiding en Training. Oeigoerse getuigenissen over deze interneringskampen lijken op verhalen over de beruchte laojiao (letterlijk opvoeding door arbeid), waar Chinezen vanaf 1957 zonder proces een tot drie jaar konden worden vastgehouden. Deze buitengerechtigde detentie is in 2013 afgeschaft, maar maakte in Xinjiang de afgelopen zeven jaar onder de naam VSETC juist een comeback.

Oeigoeren en andere moslims worden voor onbepaalde duur vastgehouden voor politieke indoctrinatie, lessen Chinees, en training in fabrieken die soms pal naast interneringskampen staan. Deelnemende bedrijven krijgen 255 euro subsidie per opgeleide geïnterneerde, en ruim 700 euro extra als ze er een in dienst nemen. Als Oeigoerse geïnterneerden al worden betaald komt hun salaris niet boven de 174 euro uit, het minimumloon in Xinjiang.

Chinese staatsdocumenten typen Oeigoeren als een lui volk dat 'leert' te willen werken

In maart 2019 zei de Chinese overheid dat alle geïnterneerden waren afgesnudeerd en bij werkgevers werden geplaatst. Dwang en drang zijn impliciet mensen die weigeren zijn nog niet 'getransformeerd', dan dreigt opnieuw heropvoeding. Ook Oeigoeren die tot gewangenisstraf worden veroordeeld, moeten net als alle andere Chinese veroordeelden 'productiequota halen', oftewel werken.

Een andere vorm van tewerkstelling draait om 'overrollige arbeidskrachten', zoals werklozen, seizoensarbeiders, keuterboeren of vroeg-gepensioneerden. Die zouden bij gebrek aan bezigheden bevattelijk zijn voor religieus extremisme, dus worden ze in 'gesloten faciliteiten' aan 'gecentraliseerde training' onderworpen. Deze variant heeft een vaste tijdsduur en is korter dan het verblijf voor onbepaalde tijd in een VSETC. Het doel is hetzelfde: doctele werkers kweken. Volgens overheidsrapporten zijn in 2020 2,6 miljoen leden van etnische minderheden uit Xinjiang 'afgeholpen' van hun status als 'overrollige arbeidskracht'.

Sinds jaar en dag verzamelen plaatselijke autoriteiten in Xinjiang 'overrollige arbeiders' voor de katoen- en tomatenogst, maar tegenwoordig ook voor fabriekswerk. Door de staatsgeleide industrialisatie van Xinjiang krijgen steeds meer dorpen fabrieken. Betroubaar geachte Oeigoeren worden overgeheveld naar fabrieken in het Chinese binnenland, waar ze volgens Chinese krantenberichten afgezonderd van hun collega's leven en permanent onder toezicht staan. Officieel gebeurt dit vrijwillig, maar oud-deelnemers voelen wel degelijk dwang door beloftes van de autoriteiten dat hun deelname leidt tot betere behandeling of vervroegde vrijlating van in kampen opgesloten familieleden.

Tewerkstelling is vaak onderdeel van armoedebestrijding, maar belangrijker doelen zijn assimilatie en verdunning. Spreiding van Oeigoeren over industriële gebieden in heel China rukt Oeigoerse families en gemeenschappen uit elkaar, en de overplaatsingen veranderen de bevolkingssamenstelling in gebieden met hoge aantallen Oeigoeren.

ZONNEPANELEN

Nederlandse daken vol panelen met een link met Xinjiang

■ Xinjiang is de droom van iedere zonnepanelfabrikant. In de woestijnprovincie ligt kwarts voor het opscheppen. Door dat te pletten en verhitten onder extreem hoge temperaturen wordt polysilicium gewonnen. Goedkope stroom komt van steenkool. Xinjiang is goed voor 40 procent van de Chinese steenkoolreserves.

Geholpen door voordelige energie drukten Chinese zonnepanelfabrikanten, die zich vanaf 2008 in Xinjiang vestigden, binnen vijftien jaar de internationale concurrentie uit de wereldmarkt. 71 procent van alle zonnepanelen ter wereld wordt in China gemaakt. In elders vervaardigde panelen zijn de wafeltes polysilicium voor 97 procent ook afkomstig uit China.

Zonnepanelen maken zonder China kan. Twintig procent van de wereldvoorraad polysilicium wordt immers niet in China gemaakt. Maar de overgrote meerderheid wel: Xinjiang domineert met 45 procent van de wereldproductie, en nog eens 35 procent komt uit andere delen van China. Vrijwel alle Chinese fabrieken in deze sector hebben een link met Xinjiang, waarmee het risico op blootstelling aan onvrijwillige tewerkstelling doordringt naar de hele productieketen. Bedrijven kregen al voor 2017, het jaar dat

het beleid om Oeigoeren in kampen te interneren werd geïntensiverd, subsidie om 'overrollige arbeidskrachten te absorberen', een eufemisme voor dwangarbeid. Daar kwam staatssteun bij voor transport naar de rest van China om de prijs van in Xinjiang gemaakte zonnepanelen zo laag mogelijk te maken, ook voor de export.

De grootste maker van polysilicium uit Xinjiang, het bedrijf Hoshine, wordt in de Chinese staatsmedia geprezen als 'sleutelbedrijf voor beroepsopleiding'. Op het industrie-terrein waar Hoshine is gevestigd staan volgens Australisch onderzoek ook beveiligde interneringskampen, waar Oeigoeren tot modelburgers worden 'opgeleid'. Hoshine doet ook enthousiast mee aan overheidsprogramma's voor 'arbeidsoverdracht', een ander eufemisme voor onvrijwillige tewerkstelling.

Hoshine levert aan het Chinese bedrijf Dago, dat de vier meest verkochte merken ter wereld van wafeltes voorziet. Via de solarreuzen Longi Solar, Jinko Solar, Trina Solar en JA Solar komen zonnepanelen overal ter wereld, ook in Nederland, waar zeker 80 procent van de zonnepanelen uit China komt, bijlakens cijfers van Holland Solar, een belangclub voor zonne-energie.

Francia Márquez (oranje jack) was zaterdag in Yoloombó.

pen jaar in de steden de straat op. Het zijn dezelfde jongeren die zondag massaal voor Petro stemden. Net als miljoenen inheemse en zwarte Colombianen.

Op de zaterdag voor verkiezingsdag is Francia Márquez in datzelfde schoolje in Yoloombó. Nog één keer bezoekt ze haar mensen in 'haar huis' voordat ze wellicht voor vier jaar wordt opgeslokt door de landelijke politiek. 'Ik droom van het moment dat we in vrede kunnen leven,' zegt de kleine vrouw in het oranje jack. Met grote rust spreekt ze de circa tachtig aanwezigen toe: buren, tantes, ooms,

jaren tachtig en tegen invasieve mijnbouw in de jaren 2000.

Telkens was het verhaal hetzelfde: de staat deed alsof de zwarte inwoners van de regio niet bestonden. Economische belangen wogen zwaarder, of het nu om een stuwmeeer ging dat vele huizen onder water zette of het uitdelen van grondtitels aan internationale mijnbouwbedrijven. Maar Márquez leidde haar gemeenschap naar winst in de rechtszaal, de grond behoorde hen toe.

De agressieve jacht op goud en water is niet het enige gevaar dat Yoloombó omringt. 'Kijk,' zegt Carlos Rosero, een jarenlange strijdmaker van Márquez. Hij draagt een Black Lives Matter-T-shirt en een muts over zijn afro. Rosero wijst vanaf het schoolplein richting het dal en de bergen in de verte. Aan de horizon klimmen groene velden de hoogte in. 'Daar zie je de mislukking van het vredesakkoord. Dat is allemaal coca.'

Hoewel zes jaar geleden 13 duizend soldaten van de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia hun wapens inleverden, bereikte de vrede nooit het platteland van Colombia. Nadat de Farc-strijders hun kampen hadden verlaten, vulden andere gewapende groepen de vrijgekomen territoria. Vandaar die cocarelt rond Yoloombó, op grond waar voorheen bananen, cassave en koffie groeiden. 'Dit is allemaal uit de jaren van Duque,' zegt Rosero, verwijzend naar de vertrekkende rechtse president Iván Duque.

Vandaar ook dat Márquez nog steeds slechts kan dromen van vrede. In haar bergen zijn ook nu nog Farc-dissidenten aanwezig, guerrilleros die het akkoord verwierpen. In het nabijgelegen stadje Suárez, waar het gemeentebestuur zetelt, staat 'Farc-EP presente' op de muren: het volksleger van de Farc is hier. De Farc-dissidenten zijn slechts een van meerdere gewapende groepen die strijden om het land, het goud en de drugsteelt.

Vrede was een sleutelbegrip in de campagne van Petro. Terwijl zijn vooranger Duque met lange tanden het vredesakkoord (amper) uitvoerde, belooft Petro de vrede nieuw leven in te blazen. Vooral de etnische groepen die Márquez vertegenwoordigt, snakken naar een overheid die zich om hen bekommert. Zij stemden in 2016 in een referendum massaal voor de vrede, maar zagen er het minst van terug. Uit een recente evaluatie van het akkoord bleek dat in zes jaar tijd slechts 4 procent van de plannen voor het platteland zijn voltooid.

Het bereiken van duurzame vrede wordt een van de grootste uitdagingen voor Petro en Márquez. De oplos-sing is lokaal te vinden, stelde Petro zondag in zijn overwinningsspeech. Elke regio gaat over zijn eigen vredesproces, belooft hij. 'Wat regionaal wordt besloten, dat gaan we uitvoeren.' Márquez zal als minister daarin het voortouw nemen. 'Wij vormen een regering van het leven,' zei Petro. 'Zo'n regering heeft alleen zin als we de samenleving vrede kunnen geven.'

Op het schoolplein in Yoloombó neemt Márquez zaterdag met een waarschuwing afscheid van haar dorpsgenoten. Het zal zwaar worden, zegt ze. Haar winst is pas het begin van de verandering. 'We zijn nog steeds een zwart volk in een racistische samenleving.' Wij staan achter je, zeggen haar dorpsgenoten. Het gezelschap heft een strijdkreet aan. 'Wees alert! De strijd van de zwarten in Latijns-Amerika gaat voort!'

COLUMN
ALEID TRUIJENS

Vrijheid van onderwijs mag geen schaamlap zijn voor slechte scholen

Het is wel ironisch. Uitgerendend een VVD-minister stelt voor wat onderwijsministers van de PvdA niet aandurfden en waarvoor ook andere linkse partijen in hun programma's terugdeinsden: het impertken van de grenzeloze vrijheid en almacht van publieke ondernemers in het onderwijs. Minister Dennis Wiersma wil sneller kunnen ingrijpen op scholen waar het misgaat. Bijvoorbeeld door financieel wanbeleid, gesjoemel met overheidsgeld, geweld en pestertijen, slechte kwaliteit van onderwijs en beroerde leerprestaties. Was dat al niet zo? Hoe ongelooft ook: nee. In theorie wel, vooral bij financiële overtreddingen, maar in de praktijk was het bijna onmogelijk om zwakke scholen en scholen waar kinderen zich onveilig voelen – bijvoorbeeld omdat ze worden afgewezen om hun seksuele voorkeur – te sluiten. Voor scholen bestaan eindeloze 'verbetertrajecten' en bestuurders kunnen eindeloos rechtszaken aanspannen.

Anders dan de scholen krijgen kinderen géén herkansing als het onderwijs hen verwaarloost. Een kind heeft maar één schoolloopbaan en haalt de schade van slecht onderwijs nooit meer in. Tot nu toe koos niemand de kant van het kind dat de pech heeft op een slechte school te zitten, tenzij ouders zelf ingrepen. Wiersma vindt dat je als leerling 'niet druk hoeft te maken of je wel goed les krijgt, of dat je je wel veilig kan voelen.' Dat een onderwijsminister het perspectief van de leerling kleet, is een verademing.

Wiersma gaf een voorbeeld van nieuw beleid door op de scholen voor. Persoonlijk Onderwijs, waar het faliekant misliep – duistere geldstromen, slechte onderwijskwaliteiten en een onveilig klimaat – ferm in te grijpen en een interimbestuur aan te stellen. Ook ging hij mee met GroenLinks en SP die in de Tweede Kamer voorstelden om de beloning van schoolbestuurders en toezichthouders strakker te reguleren; nu komt die dankzij nevenfuncties vaak boven de publieke bezoldigingsnorm uit; dat geld zouden ze moeten terugbetalen. Keiharde oppositie bleek onnodig; Wiersma was het ermee eens. 'De norm is de norm,' vond hij. Dat heldere geluid heeft vele kabinetten lang niet gekonden.

De weerstand tegen Wiersma's beleid komt nu van eigen coalitiepartners. ChristenUnie en CDA prutten bij het wetsvoorstel van Wiersma. Berder had de Raad van State er kritiek op gehad; de christelijke partijen vonden ook het aangescherpte voorstel tot wetswijziging niet 'proportioneel en noodzakelijk'. De vrijheid van onderwijs zou in het geding zijn. Dat is echt onzin. Artikel 23 van de grondwet, daterend uit 1917, dat besturen van alle gezindten vrijheid geeft scholen te stichten en leerlingen in eigen geest te onderwijzen, is nooit bedoeld als een schaamlap voor slecht onderwijs of schadelijke omgang met kinderen.

Het debat wordt later deze zomer voortgezet. Hopelijk houdt Wiersma stand en is dit stap één in het herstellen van een historische fout; het proces, begonnen rond 1990, van het autonoom maken van de schoolbesturen en de financiering met een 'lumpsum', grotendeels naar eigen inzicht te bestemden. De macht belandde bij de werkgeversclubs VO-en PO-raad. Wat een handige oplossing leek voor overheid en bestuur, pakte verkeerd uit.

Het huwelijk tussen vrijheid van onderwijs en bestuurlijke almacht bleek wel fijn voor het bijzonder onderwijs. Overloze vrijheid lonkte: religieus, ideologisch, financieel, onderwijskundig en in personeelsbeleid. Het is een cocktail die het onderwijs behoorlijk heeft verziekt, al zijn er zeker ook goede en verstandige besturen. Helaas werden er in die dertig jaar vele onzinnige vernieuwingen ingevoerd, daalde het werkplezier van de leraren en leerden kinderen steeds minder.

Hopelijk hak't Wiersma zich een pad terug. Niet naar een almachtig, bedilzuchtig 'Den Haag,' maar naar een bestuursvorm die de belangen van leerlingen en leraren waarborgt.

Aleid Truijens schrijft over onderwijs, opvoeden en opgroeien. **Reageren?** opinie@volkskrant.nl

TOMATEN

Gerede kans dat uw tomatensaus een vrucht van dwangarbeid is

■ Als mijn familie niet in interneringskampen zit, zijn ze tomaten aan het plukken, vertelde een Oeigoerse vluchteling de Canadese nieuwswonder CBC vorig jaar. Hij had anderhalf jaar in een kamp gezeten en moest in de tomatenindustrie werken: zaaien, plukken of de oogst indikken tot pure voor westerse voedselfabrikanten.

Volgens de Chinese lezing is dit 'vrijwillige' arbeid, zij het dat op werkweigering straffen staan. 'Wie weigert, krijgt eerst een boete', aldus de vluchteling. 'Betaal je die niet, dan kunnen de autoriteiten jouw land, vee en huis confisqueren of je arresteren.'

China is met ruim een derde van de mondiale productie de absolute grootmacht op tomatengebied, tonen cijfers van de VN-wereldvoedselorganisatie FAO. Het leeuwendeel komt uit Xinjiang. Er is een gerede kans dat de tomatenblokje in onze bolognesesaus de

vrucht zijn van Oeigoerse dwangarbeid, blijkt uit onderzoek van Italiaanse en Canadese onderzoeksjournalisten.

De grootste afnemer van tomatenpuree uit de Chinese provincie Xinjiang is de Italiaanse tomatenindustrie. In april vorig jaar nam de Italiaanse politie tomaten in beslag van fabrikant Pett, die volgens de rechters 'nie-Europese producten' verkocht als '100 procent Italiaans'.

Niet als andere Italiaanse fabrikanten kocht Pett zijn tomatenpuree deels in bij Cofco Tianhe, een voedselgigant in Xinjiang die ervan wordt beschuldigd onder het mom van 'armoedebestrijding' onvrijwillige arbeid door Oeigoeren en andere moslim-minderheden in te zetten. Ook Unilever, Nestlé en Del Monte behoorden tot hun klanten. Sinds vorig jaar vallen tomaten uit Xinjiang onder een Amerikaanse importverbod.

VERANTWOORDING

■ Voor dit artikel zijn gesprekken gevoerd met zes deskundigen op het gebied van Xinjiang, Chinese productieketens en dwangarbeid in China. Ook zijn een tiental rapporten geraadpleegd van denktanks, journalisten en academici.

KATOEN

Besmette vezels overal ter wereld in de kledingrekken

■ De nachtelijke hemel boven Xinjiang was zo mooi dat ik me dankbaar voelde dat onze katoen uit zo'n prachtige plaats kwam. Hidetoshi Fujiwara, adviseur van het Japanse kledingmerk Uniqlo, bezocht katoenvelden van zijn Chinese leverancier Luthai. Deze Chinese textielreus prijkt als modelbedrijf in een Uniqlo-brochure over sociaal-maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Onvermild blijft dat Luthai zijn personeel deels opleidt in gesloten faciliteiten voor 'gecentraliseerde training onder militair management'. Dat is een aanwijzing voor mogelijke dwangarbeid, net als een overheidssubsidie van ruim 18 duizend euro in 2017 voor nieuwe bewakers voor de Luthai-vestiging in Xinjiang.

Vandaar dat containers met Uniqlo-kleding niet door de Amerikaanse douane komen, al houdt Uniqlo vol dat er geen dwangarbeid aan te pas komt. Het is echter moeilijk te achterhalen of er in de ingewikkelde productieketen van katoenbol tot shirtje geen katoen zit dat door de handen van een onvrijwillig werkende Oeigoer is gegaan.

Rechtstreeks van fabrieken in Xinjiang komen doen internationale modemerken vrijwel niet, maar de Chinese fabrieken die kleding voor ze maken des te meer. Het aantal

textielfabrieken in Xinjiang is explosief gestegen van 680 in 2014 naar zeker 3.500 in 2019. 22 procent van alle katoen ter wereld komt uit China, waarvan 85 procent uit Xinjiang.

Tussenhandelaars vermengen oogsten uit verschillende gebieden. In spinnerijen worden verschillende vezels tot een draad verwerkt. Deze halffabrikaten gaan naar fabrieken in heel China en worden ook geëxporteerd naar Zuidoost-Aziatische fabrieken die voor uiteenlopende internationale merken produceren. Zo waaiert mogelijk met dwangarbeid besmet katoen uit naar kledingrekken overal ter wereld.

De katoenvelden in Xinjiang zijn ooit deels ontgonnen door gevangenen die uit andere Chinese provincies naar Xinjiang werden overgeplaatst om voor een paramilitaire staatsorganisatie, het Xinjiang Productie en Constructie Corps (XPCC), te werken. Tegenwoordig vindt de XPCC, goed voor 33,5 procent van de Chinese katoenproductie, arbeidskrachten dichterbij. De gevangenen in Xinjiang zitten vol na een arrestatiegolf onder Oeigoeren en andere moslims – in 2017 werden 230 duizend leden van etnische minderheden in Xinjiang opgepakt. Daarnaast komen Oeigoeren vanuit het opvoedingskampen op de fabrieksvloer terecht.